

archiefdienst komt in groep III terecht. De geblokkeerde hoeveelheden zijn toegewezen, de overige aanvragen worden bekeken. Voor groep I is er nog koper genoeg, groep II kan men nog net helpen – als groep III aan de beurt komt, is de kwartaalvoorraad op. De aanvraag wordt aangehouden: geen verlichting in de archiefruimte. Was de aanvraag ingewilligd, dan zou de installateur een vergunning gekregen hebben waarmee hij bij een fabrikant of grossier, tegen betaling uiteraard, de nodige artikelen had kunnen betrekken. De fabrikant of grossier zou die vergunning plus het bewijs van aflevering weer gebruikt hebben om zijn voorraden aan te vullen, waarbij hij er, zeker wat koper betrof, op rekenen moest dat zijn toewijzingen steeds geringer zouden worden.

Dat is slechts één voorbeeld. Men zou er duizenden kunnen geven. In nagenoeg het gehele productie- en distributieproces werd de gang van zaken door ambtelijke paperassen bepaald.

Op dit systeem werd door de bezetter scherpe controle uitgeoefend – controle bij de rijksbureaus. Elke algemene regeling moest door de daar gedetacheerde *Referent* goedgekeurd worden. Eind '42 werden de bevoegdheden van die *Referenten* uitgebreid; zij werden nadien *Bevollmächtigten* genoemd en kregen hun aanwijzingen nu rechtstreeks uit Berlijn. Hun taak was, zo werd hun in januari '43 uiteengezet, '*nicht die Versorgung des zivilen Sektors, die nur Mittel zum Zweck ist und nur soweit erfolgen soll wie zur Erhaltung des Kriegspotentials notwendig ist.*'¹ De *Bevollmächtigten* moesten voortaan niet alleen aan de algemene regelingen maar ook aan de 'individuele' beslissingen der rijksbureaus hun goedkeuring hechten. Het was een papieren voorschrift. Bij menig rijksbureau was zulk een goede verhouding ontstaan tussen de directie en de *Referent/Bevollmächtigte* dat deze laatste zich menigmaal bij zijn Duitse superieuren moeite gaf, Nederlandse wensen ingewilligd te krijgen. Er was ook veel wisseling in deze toezichthouders. Het rijksbureau voor de verwerkende industrie had bijvoorbeeld aanvankelijk met een dr. Thümmel te maken, 'een rustige figuur', aldus het naoorlogse verslag van het rijksbureau. 'Hij heeft het ons niet lastig gemaakt . . ., zijn grootste zorg was te trachten weg te blijven van het oorlogsfront.' In '41 en '42 kwamen twee *Referenten* 'welke aanvankelijk de indruk wekten dat zij zich intensief zouden gaan bemoeien met de Nederlandse glasindustrie, doch in de praktijk is hiervan vrijwel niets terecht gekomen.' In januari '43 verscheen een *Bevollmächtigter* uit Berlijn, Kurt Hesse – 'last heeft het rijksbureau van hem eigenlijk niet ondervonden.' Hesse werd in militaire dienst ge-

¹ Verslag, 14 jan. 1943, van de vergadering der *Bevollmächtigten* op 13 jan. 1943 (*Fiwi, HA GeWi, S 1 a*).